

**Sto let stará reportáž
ze sokolského sletu v Prostějově
aneb
Nejdelší a nejnákladnější film
Jana Kříženeckého**

Cílem sokolské organizace, kterou založili roku 1862 v Praze Miroslav Tyrš (1832–1884) a Jindřich Fügner (1822–1865), bylo posilování tělesné zdatnosti a podle zásady „ve zdravém těle zdravý duch“ i působení na mravní výchovu a duchovní rozvoj české společnosti. K základním sokolským disciplínám patřila hromadná pořadová a gymnastická cvičení zvaná prostná, jež vyžadovala dobrovolnou kázeň a podřízenost jedince celku. Při jejich předvádění byl kladen důraz na přesnou součinnost pohybů všech cvičenců, což vyvolávalo u diváků působivé estetické dojmy a spontánní obdiv. Vrcholnou událostí v životě sokolů se staly slety, při nichž nešlo jenom o významnou sportovní událost, ale také o vlasteneckou manifestaci české národní identity. Sokolské akce přitahovaly vedle široké veřejnosti i pozornost průkopníka českého filmu arch. Jana Kříženeckého (1868–1921). Již v roce 1898 natočil krátké sedmnáctimetrové snímky CVIČENÍ S KUŽELY SOKOLA MALOSTRANSKÉHO a VOLTIŽOVÁNÍ JÍZDNÍHO ODBORU SOKOLA PRAŽSKÉHO. V roce 1901 zachytil na 18 kotoučcích též několik scén ze IV. všesokolského sletu v Praze a po delší přestávce se vypravil se svou kamerou i na V. všesokolský slet, který se konal na Letenské pláni v Praze v roce 1907. Když potom došlo v následujícím roce k uspořádání prvního velkého sletu na Moravě, byl Kříženecký opět při tom. A jak vyplývá z následných poznámek, nešlo ani o zakázku, ani objednávku. Kříženeckému sokolské hnutí přirostlo skutečně k srdci.

Na jaře roku 1908 byla v Prostějově dokončena budova sokolovny, jejíž postavení završilo mnohaletou snahu místní sokolské jednoty o vybudování vlastní tělocvičny. Tato událost byla vhodnou příležitostí k řadě akcí a k uspořádání sletu, který měl slavnostnímu otevření sokolovny dodat ještě větší důležitost a lesk. K úvahám o sletu v Prostějově zavedl nepochybně příčinu i nadšený ohlas V. všesokolského sletu v Praze. Po předběžných jednáních s Českou obcí sokolskou (ČOS) byl dohodnut termín 15. až 16. srpna 1908, rámcový program i účast cvičenců z jiných žup. V následujících týdnech a měsících byla věnována hlavní pozornost nácviku jednotlivých skladeb. Nová sokolovna byla již provozuschopná, a tak se přípravy konaly již v jejích prostorách. Hromadné zkoušky nástupů i provedení skladeb probíhaly poté na sletovém cvičišti, upraveném na pronajatém pozemku u Rolnické sladovny. Od února 1908 zajížděli členové jednoty o nedělích pomáhat s nácvikem do žup a jednot po celé Moravě i Čechách. Vedle mužů se přípra-

PROGRAM

SLETOVÝCH DNŮ V PROSTĚJOVĚ

ROKU 1908.

9. srpna:

DĚTSKÝ DEN.

a) Průvod od Sokolovny ve 7 hod. odpo. na cvičiště.
b) Na cvičišti: hry, dřek, výpěch a tanc. (včetně sletu sokolského).
c) Koncert hudby.

15. srpna dopoledne:

1. Přijezd Sokolů a hostů z okolních vesk. slavnostní uvítání na sletišti – a uvítání do hrad.
2. Ženský na cvičišti v 9 hod.
3. Průvodní koncert v městských sadech v 11 hod.

Dopoledne:

4. Průvod Sokolů, – sletišti v 12 hod. okolo tří a ulicích polních.

VEŘEJNÉ CVIČENÍ

ve 4 hod.

a) Průvod Sokolů.
b) Cvičení výpěchů družstev.
c) Cvičení a slavnostní uvítání ženských sdružení.
d) Společné cvičení žup.

Veselice.

koncerty v hradě, kape, zpěvy atd.
V zahradě Akademie plesu, parku slavnostní a na cvičišti.

14. srpna:

AKADEMIE

ve velkém sále Národního domu.

1. Předehra k spole „Hojšim“ Smolensk. (převzatá z letopisu).
2. Průvod a dřek výpěch.
3. „Nalim žensk“ (Majst. kapele „Vlasti milá“ ženský výpěch).
4. Spolek Sokolů – dřek po sletu.
5. a) Orle, pevný orle, (i mužské sloty).
b) „Nablaž msta“, (i kapele „Vlasti milá“).
6. Jednotlivé, sdružení „Tři“ spolek dřeků sokolských.

16. srpna dopoledne:

1. Ženský na cvičišti v 9 hod.
2. Slavnostní uvítání Sokolů v 11 hod.
3. Průvodní koncert v městských sadech.

Dopoledne:

4. Průvod Sokolů a družstev sokolských od Sokolovny ve 2 hod.

VEŘEJNÉ CVIČENÍ

a) Družstevní: 1. Cvičení a výpěch. 2. Slavnostní uvítání. 3. Cvičení a výpěch. 4. Slavnostní uvítání. 5. Cvičení a výpěch. 6. Slavnostní uvítání. 7. Cvičení a výpěch. 8. Slavnostní uvítání. 9. Cvičení a výpěch. 10. Slavnostní uvítání. 11. Cvičení a výpěch. 12. Slavnostní uvítání. 13. Cvičení a výpěch. 14. Slavnostní uvítání. 15. Cvičení a výpěch. 16. Slavnostní uvítání. 17. Cvičení a výpěch. 18. Slavnostní uvítání. 19. Cvičení a výpěch. 20. Slavnostní uvítání. 21. Cvičení a výpěch. 22. Slavnostní uvítání. 23. Cvičení a výpěch. 24. Slavnostní uvítání. 25. Cvičení a výpěch. 26. Slavnostní uvítání. 27. Cvičení a výpěch. 28. Slavnostní uvítání. 29. Cvičení a výpěch. 30. Slavnostní uvítání. 31. Cvičení a výpěch. 32. Slavnostní uvítání. 33. Cvičení a výpěch. 34. Slavnostní uvítání. 35. Cvičení a výpěch. 36. Slavnostní uvítání. 37. Cvičení a výpěch. 38. Slavnostní uvítání. 39. Cvičení a výpěch. 40. Slavnostní uvítání. 41. Cvičení a výpěch. 42. Slavnostní uvítání. 43. Cvičení a výpěch. 44. Slavnostní uvítání. 45. Cvičení a výpěch. 46. Slavnostní uvítání. 47. Cvičení a výpěch. 48. Slavnostní uvítání. 49. Cvičení a výpěch. 50. Slavnostní uvítání. 51. Cvičení a výpěch. 52. Slavnostní uvítání. 53. Cvičení a výpěch. 54. Slavnostní uvítání. 55. Cvičení a výpěch. 56. Slavnostní uvítání. 57. Cvičení a výpěch. 58. Slavnostní uvítání. 59. Cvičení a výpěch. 60. Slavnostní uvítání. 61. Cvičení a výpěch. 62. Slavnostní uvítání. 63. Cvičení a výpěch. 64. Slavnostní uvítání. 65. Cvičení a výpěch. 66. Slavnostní uvítání. 67. Cvičení a výpěch. 68. Slavnostní uvítání. 69. Cvičení a výpěch. 70. Slavnostní uvítání. 71. Cvičení a výpěch. 72. Slavnostní uvítání. 73. Cvičení a výpěch. 74. Slavnostní uvítání. 75. Cvičení a výpěch. 76. Slavnostní uvítání. 77. Cvičení a výpěch. 78. Slavnostní uvítání. 79. Cvičení a výpěch. 80. Slavnostní uvítání. 81. Cvičení a výpěch. 82. Slavnostní uvítání. 83. Cvičení a výpěch. 84. Slavnostní uvítání. 85. Cvičení a výpěch. 86. Slavnostní uvítání. 87. Cvičení a výpěch. 88. Slavnostní uvítání. 89. Cvičení a výpěch. 90. Slavnostní uvítání. 91. Cvičení a výpěch. 92. Slavnostní uvítání. 93. Cvičení a výpěch. 94. Slavnostní uvítání. 95. Cvičení a výpěch. 96. Slavnostní uvítání. 97. Cvičení a výpěch. 98. Slavnostní uvítání. 99. Cvičení a výpěch. 100. Slavnostní uvítání.

6. Lidová veselice.

PH slavnostech sletových hraje mimo jiných známá kapela kolínská (Kmochova).

Sletový výbor.

Program sletových dnů 15. a 16. 8. 1908
(Muzeum Prostějovska)

(nahore) Sokolský průvod. Políčko z Kříženeckého filmu, 16. 8. 1908

Účastníci sletu v průvodu. Políčko z Kříženeckého filmu, 16. 8. 1908

Foto archiv

vovaly i ženy, mužský a ženský dorost a také sokolská jízda. Organizaci příprav měl na starosti sletový výbor, který delegoval své členy do různých odborů. Technický a stavební odbor se staral o dokonalou přípravu cvičiště a tribun vytvořených podle návrhu pražského stavitele Otakara Pokorného (1879–?), podle jehož plánů byla postavena sokolovna. Finanční odbor se zase snažil shromáždit dostatek prostředků, aby celá akce byla materiálně dobře zabezpečena. Ubytovací odbor získal od vojenského velitelství v Olomouci prostěradla, přikrývky i další potřebnou výbavu na ubytování pěti tisíc účastníků ve školách. Přes pět set osob si vyžádalo soukromé ubytování, které bylo též zajištěno. Odbor redakční vydával *Slavnostní Věstník*, který informoval členstvo o stavu přípravných prací a poskytoval zpravodajství dalším časopisům. Průběh příprav podpořila i městská rada, která převzala nad sletem záštitu a ustanovila vlastní sletovou komisi. Veškeré přípravy vykonávali členové Sokola po svém celodenním zaměstnání dobrovolně a zdarma. Celá akce nakonec přerostla do rozměrů v místních poměrech dosud nevídaných.

Předehrou ke sletu byl Dětský den, kterého se 9. srpna 1908 zúčastnilo na pět set dětí. V následujících dnech se konaly poslední přípravy, byly postaveny stožáry a slavobrá-

Součástí průvodu byla i hudba. Políčko z Kříženeckého filmu, 16. 8. 1908

Foto archiv

na,¹⁾ montovaly se žárovky a všely vlajky. V předvečer sletu byla v městském divadle uspořádána slavnostní akademie, kterou zajistil zábavní odbor. Pak už na nádraží přijížděly vlaky sokolských výprav z Prahy a z ostatních českých a moravských měst, přijeli i zástupci Sokola z Polska, Vídně a Budapešti. V 9 hodin ráno se už na cvičišti začalo zkoušet. Městská rada uspořádala v průběhu dopoledne v Národním domě banket pro významné hosty. Mnozí návštěvníci zavítali také do sokolovny, aby si prohlédli její zařízení. Po poledni věnoval ženský odbor prostějovské jednotě vkusně vyvedený prapor na paměť sletových dnů a vybudování tělocvičny. Mohutný průvod sokolstva vedený četou jízdních Sokolů zamířil na seřadiště na hlavním náměstí Františka Josefa (dnes Masarykovo), zaplněném davy diváků. Z lodžie muzea pozdravil jménem města všechny shromážděné starosta Josef Horák (1848–1914) a za hanácký venkov hrubčický starosta František Hošek. Vzletnou řečí jim odpověděl starosta ČOS Josef Scheiner (1861–1932). Poté, co sokoli vzdali hold Moravě a městu Prostějovu, vydali se směrem ke cvičišti. Zde panoval již značný ruch, neboť se zástupy sokolů přišlo okolo 25 tisíc diváků. Po převléknutí do cvičebních úborů byl slet zahájen nástupem 2 160 mužů. Po jejich prostných následovalo cvičení družstev na nářadí, potom na plochu cvičiště napochodovalo

1) Vzorem pro stavby slavostrán byla tehdy slavnostní výzdoba Prahy uskutečněná pro příjezd císaře Františka Josefa I. v dubnu 1907.

Sokolský dorost v průvodu. Políčko z Kříženeckého filmu, 16. 8. 1908

Foto archiv

ve dvacetistupu 676 žen a provedlo cvičení se zdobenými obručemi. Na vystoupení žen navázala společná cvičení žup. Družstvo plzeňské župy předvedlo cvičení na 5 kružích, olomoucký okrsek zaujal vzorným rohováním, členové pražské župy cvičili s kužely a župa východočeská s řemdihi. Neméně poutavé bylo i cvičení s palcáty a štíty v podání župy severomoravské. Hlavní momenty z těchto vystoupení zaznamenal Jan Kříženecký svou kamerou, umístěnou na vyvýšeném místě. Po skončení sletu následovala velká lidová veselice,²⁾ Kmochova kolínská kapela se střídala s prostějovskou kapelou Valenty, tančilo se, zpívalo a hlasité zvuky veselí se ozývaly dlouho do noci.

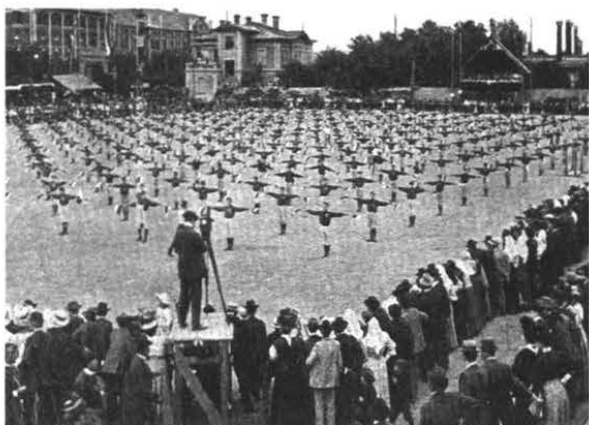
Druhý den sletu se v 11 hodin dopoledne shromáždilo sokolstvo v krojích a s prapory v sokolovně, kde se za přítomnosti četných hostů a obecnstva konalo její slavnostní otevření. Na estrádě, před plakétou s hlavami Tyrše a Fügnera, se shromáždili zástupci

2) Jak vyplývá z dochovaného dopisu, byl finančnímu odboru Sokola učiněn také návrh k uspořádání filmových projekcí, k jejichž realizaci ale nejspíš nedošlo: „Slavný finanční odbor Sokola v Prostějově. Po rozmluvě s p. Pleským a p. Löblem dovoluji si Vám činit tuto nabídku. Chci na lidové veselici, kterou při sletu budete pořádát, představit kinematograph s vlastním benzinovým motorem osvětlovaný a uvoluji se dáti Vám 20% hrubého příjmu když mi zapůjčíte stan, který hodláte od firmy Fr. Wichterle vypůjčit. Dále bych Vám tam postavil střelnici a dal bych Vám z ní polovičku hrubého příjmu. Čekaje příznivé vyřízení znamenám s úctou veškerou R. Štandera.“ Státní okresní archiv Prostějov (dále jen SOkA Prostějov), fond TJ Sokol I.

*Sokolská jízda. Políčko z Kříženeckého filmu,
16. 8. 2008*

Foto archiv

*Jan Kříženecký při natáčení vystoupení do-
rostu na župním sokolském sletu v Prostějově
16. 8. 1908*

(Slet sokolstva v Prostějově ve dnech
15. a 16. srpna 1908. Prostějov: Tělocvičná
jednota Sokol I. 1908, s. 27)

městské rady, zastupitelstva a hosté. Po úvodní písni v provedení pěveckého kroužku brněnského Sokola poukázal starosta prostějovské jednoty Josef Špaček (1858–1931) na význam slavnosti, vzpomenu na nedávné doby útisku českého obyvatelstva ve městě a na zásluhy české městské rady a zastupitelstva o rozvoj sokolské myšlenky v Prostějově. Poděkoval všem příznivcům za pomoc při budování sokolovny a župě za doporučení a ČOS za souhlas s uspořádáním sletu. Jménem městské rady pak náměstek starosty města Ondřej Přikryl (1862–1936) poblahopřál ČOS i jednotě prostějovské ke zdařilému sletu a gratuloval k vybudování nové sokolovny, kterou přijal do ochrany města. Starosta ČOS Scheiner pak promluvil o významu a budoucnosti sokolstva a zdůraznil, že každá tělocvična je školou, v níž se učí národnímu uvědomění, mužnosti, charakteru a rytířství. Jeho prohlášení, že „otevření každé sokolovny jest kulturním činem“, se dočkalo bouřlivého potlesku všech přítomných. Pak promluvil Polák Biega a starosta Špaček ukončil slavnost svým závěrečným poděkováním. V Kříženeckého filmu je zachycena slavnostně vyzdobená sokolovna i průvod sokolů, který vyrazil 16. srpna 1908 odpoledne od sokolovny. V jeho čele šel mužský dorost, za ním pak ostatní členstvo, jezdci na koních a Kmochova hudba hrající do pochodu. V záběrech se mihne i několik kolemjdoucích a dětí. Po příchodu na cvičiště zahájilo program druhého sletového dne vystoupení 368 dorostenců s praporky, následovalo cvičení dorostenek s praporky, ženské odbory severomoravské župy zopakovaly své cvičení se zdobenou obručí. Poté se

Karel Tabery: Sto let stará reportáž ze sokolského sletu v Prostějově

Honore

Proviseur

Girard

Léonel

Houdouin

Zabich

Lottier

M. L.

Maître!

Pacha 10/10/98.

electr. syste!

Písem děkuji pozdrav.
 Letošnji Ti je Kinematografur
 stražy Ktre jsem již jímál ze
 sluku nylonu dopadly.
 Chci tedy vykonati jakousi
 obzrujní vědu po stravě totj-
 in. Js klauvch mět jak
 Dialekt, org, klamau, Tíerov,
 Kroměj, Bono, Mex. Ostrava.
 a puvim bídj v lankovan
 radu, nymaj, lannjji
 penjry. Kam byt jítě nolk

zajeti neč obrazy
 kinematografu? Písně
 na 3.000 Kč. Ležka obrazy
 čim 1.000 metrů.
 Uznáš sám že já jako předseda
 nemám polov Rapi káhu bych
 to mohl sám, proto
 sli nalezení Kažale
jednotě stera by přezala
 uspořádání několika večerů
 20% z kubiho příjmu.
 a ne že by se mohl brát
 v sobota jednou v neděli
 2-3 x ke fo připade i v
 poutěb jednou.
 Govinosti jednoty by bylo

opatřitel' sál ke elektrické
 křesle, Okla'sim' na ly trauš,
 (ja' Rencesi' mal'm pro Prachu
 a vskeli'), j'i'slu'sim' vsklanu
 a seprak phecensko, to
 myslim' že by pro Rajden
 jedného bylo snadné, aby to
 mě bylo by to obz'jné.
 Jednotu ~~pro~~ by pak dala
 he'ho poslaďm Pa a po
 Rajden' p'iertanem' bych
 d'nět 2007? h'nět he
 Sa' st'it' Pa'm že p'oneďm
 j'edno p'iertanem' pro Pa's
 myslim' vsk, že by ze 4-5
 p'iertanem' byl st'it' jisk
 nejli' z j'ednoto. Prosim' h'ub;
 a lankar' p'it'it'is', co Ty po

cvičilo na nářadí a v závěru vystoupila sokolská jízda. I tentokrát Jan Kříženecký zvětšil nejdůležitější momenty ze cvičení pro budoucí generace. Podle filmového historika Zdeňka Štábly sestávala jeho reportáž z Prostějova z „12 filmových kotoučků o celkové délce 385 m“.³⁾ Sám Kříženecký se ve svém níže uvedeném dopise zmiňuje dokonce o tisíci metrech filmu. Filmový materiál z prostějovského sletu, který se dodnes dochoval v Národním filmovém archivu v Praze, měří 594 m. Ať už byla ale původní celková metráž jakákoli, Kříženeckého reportáž je každopádně nejdelším a nejnákladnějším filmem, který do té doby na našem území vznikl.

Několik týdnů po sletu napsal Kříženecký do Prostějova o výsledku svého filmování a nabídl se promítnout svůj snímek ze sletu v místě jeho dění. Adresát jeho dopisů, který je níže přepsán v plném znění, není nikde uveden, ze sokolského oslovení „bratře“ ale vyplývá, že šlo nepochybně o některého z činovníků sokolské jednoty, s nímž navázal kontakt v době sletu.⁴⁾

V březnu 1909 Jan Kříženecký do Prostějova znovu přijel, aby zde předvedl svůj film a prostřednictvím jeho záběrů oživil vzpomínky na slet a jeho atmosféru, která byla u mnoha místních členů Sokola stále v živé paměti. Zájem o promítání však nebyl kupodivu moc velký. Jak se Kříženeckému dařilo na dalších plánovaných štacích, není známo. Obnos vynaložený na pořízení svého nejrozsáhlejšího snímku však zřejmě zpět nezískal.

K a r e l T a b e r y

Ediční poznámka:

Editovaný dokument je uložen ve Státním okresním archivu Prostějov, fond TJ Sokol I. Číslovka označující měsíc není v dopise dostatečně čitelná. V přepisu je doplněna chybějící interpunkce, odstraněna zastaralá forma infinitivů na -ti a provedeno několik dalších drobných změn podle současného pravopisu. Podtržení u několika slov je zachováno. Dodatečné poznámky na úvodní straně dopisu se mimo připomínku o nutnosti elektrického světla týkají dalších míst, které adresát ve své odpovědi Kříženeckému zřejmě poradil. (Prostějov, Olomouc, Příkazy, Litovel, Zábřeh, Hodolany, Loštice).

3) Zdeněk Š t á b l a, *Český kinematograf Jana Kříženeckého*. Praha: Čs. filmový ústav 1973, s. 252.

4) SOKA Prostějov, fond TJ Sokol I.